

Den balanserade vågen

En kvalitativ studie om unga vuxna bosniers etniska identitet
och kulturtillhörighet

Examens arbete i sociologi 15 hp.

Samra Vehabovic

Dzenana Bazdarevic

Handledare: Abby Peterson

Mars, 2009

Abstract

Titel: Den balanserade vågen: En kvalitativ studie om unga vuxna bosniers etniska identitet och kulturtillhörighet.

Författare: Dzenana Bazdarevic och Samra Vehabovic

Handledare: Abby Peterson

Examinator: Ylva Ulfsson Eriksson

Examensarbete i sociologi 15hp

Mars 2009

Antalet tecken: 59 491 inkl abstract

Uppsatsens syfte är att undersöka och belysa om, och i så fall hur, den ursprungliga etniska identiteten påverkat samt påverkats av unga vuxna bosniers inträde i det svenska samhället.

Frågeställningar är:

- Hur viktig är den etniska identiteten för respondenterna och på vilket sätt har den egna etniska identiteten påverkat inträdet i det svenska samhället?
- Hur upplever respondenterna mötet mellan den bosniska och den svenska kulturen?
- Hur har inträdet i det svenska samhället och mötet med den svenska kulturen påverkat dem och deras uppfattning om deras ursprungliga etniska identitet?
- Hur upplever respondenterna sig själva och sin etniska identitet idag?

Studien bygger på en kvalitativ undersökning. Metoden som har använts är öppna tematiserade intervjuer med fyra unga vuxna bosnier som har kommit till Sverige under sin tonårstid. Insamlingen och analysen av intervjuerna tolkades utifrån en narrativ synsätt. Den narrativa metoden bygger på att forskaren fungerar som en uttolkare av respondenternas berättelser. Det framkom i undersökningen att de bosniska respondenterna har lärt sig att balansera mellan de två kulturerna de befinner sig i. Alla intervjuade personerna ser sig själva som bosnier först och främst men har anammat en del av den svenska kulturen och dess normer och värderingar. Den etniska identiteten har med tiden och socialisationsprocessen ändrats och respondenterna har skapat sig ett liv där de känner sig trygga och nöjda med sin tillvaro.

Nyckelord: bosnier, kultur, etnisk identitet, socialisation, grupptillhörighet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING OCH BAKGRUND	3
1.1. Problemformuleringens bakgrund	3
1.2. Syfte och frågeställningar	3
2. TIDIGARE FORSKNING	4
2.1. Mötet med det främmande samhället	4
2.2. Assyriska ungdomar i Sverige	4
2.3. Sociokulturell identitetsutveckling	5
3. TEORETISKA INFALLSVINKLAR	7
3.1. Socialisation: primär och sekundär	7
3.2. Individuell identitet och identitetskapande	9
3.3. Samhällstillhörighet och grupptillhörighet	10
3.4. Etnisk tillhörighet	12
4. METOD	14
4.1. En kvalitativ intervjustudie	14
4.2. Intervjuer	14
4.3. Urval	15
4.4. Undersökningens genomförande	16
4.5. Analys	17
4.6. Forskarens bias och generaliseringsbarhet	18
4.7. Etiska problem	19
4.8. Metod- och källkritik	20
5. RESULTAT OCH ANALYS	21
5.1. Presentation av intervju personerna	21
5.2. Första tiden i Sverige	22
5.3. Kulturella skillnader respektive likheter under den första tiden i Sverige	22
5.4. Nuvarande situation	23
5.5. Skillnader och likheter	25
5.6. Framtiden	25
6. DISKUSSION	27
6.1. Kultur och etnisk identitet i integration till varandra	27
6.2. Fortsattforskning	28
6.3. Slutsatser	28
7. KÄLLFÖRTECKNING	29
BILAGOR	
Bilaga 1: Intervjuguide	30
Bilaga 2: Populärvetenskaplig framställning	31

1. INLEDNING OCH BAKGRUND

1.1 Problemformuleringens bakgrund

Att komma till ett främmande land är aldrig lätt, oavsett vad orsaken skulle kunna vara. Det kan vara speciellt svårt när man är i en känslig ålder. Man är inte längre barn, men inte heller vuxen. Det man behöver mest när man är i yngre tonåren är en känsla av stabilitet och säkerhet, en omgivning där man sakta men säkert kan ta itu med de stora frågorna av typen: vem är jag? Varför är jag den jag är?

Att just under denna känsliga period vara tvungen att bryta med allt som man är van vid och flytta till ett främmande land kan vara väldigt svårt. Man är tillräckligt gammal för att ha etnisk identitet som en produkt av den primära socialisationen som man har genomgått i sitt hemland, och tillräckligt ung för att vara ytterst påverkbar av allt nytt. Ur sociologisk synvinkel är detta ämne relevant för att det behandlar kulturtillhörigheten som har direkt inverkan på unga människors etniska identitetsskapande, och hur detta påverkar unga människors uppfattning om sig själva och sin omgivning. För oss som författare är det extra intressant att djupare undersöka detta för att vi känner igen situationen. Vi kommer att försöka med hjälp av sociologiska teoretiska utgångspunkter definiera vad det var som hände i mötet med den svenska kulturen och vilka konsekvenser detta medförde för individerna.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att undersöka och belysa om, och i så fall hur, den ursprungliga etniska identiteten påverkat samt påverkats av unga vuxna bosniers inträde i det svenska samhället. Utifrån syftet har följande frågeställningar ställts.

- Hur viktig är den etniska identiteten för respondenterna och på vilket sätt har den egna etniska identiteten påverkat inträdet i det svenska samhället?
- Hur upplever respondenterna mötet mellan den bosniska och den svenska kulturen?
- Hur har inträdet i det svenska samhället och mötet med den svenska kulturen påverkat dem och deras uppfattning om deras ursprungliga etniska identitet?
- Hur upplever respondenterna sig själva och sin etniska identitet idag?

2. TIDIGARE FORSKNING

Utvecklingen av det svenska mångkulturella samhället har bidragit till att etnicitetsforskningar har tagit fart. Eftersom uppsatsen berör samma ämne kommer här nedan en presentation av några studier som anses vara intressanta och betydelsefulla för denna studie då det handlar om kultur, etnicitet och identitetsskapande.

2.1 Mötet med det främmande samhället

Christina Spännars doktorsavhandling bygger på intervjuer med tjugotvå ungdomar med olika bakgrund. Ungdomarna är barn till arbetskraftsinvandrare från det forna Jugoslavien och Indien, andra är flyktingar från Mellanöstern, Vietnam och Latinamerika. Gemensamt för dem är att de bär på två kulturer (Spännar, 2001:25f).

Det främmande bagage (...) är det som människor bär med sig från en annan kultur än den gängse i det samhälle som de lever i. Men vi samlar alla på oss ett bagage i form av erfarenheter och tankar kring dessa. Detta bagage färgar våra senare upplevelser, men kastar också nytt ljus över sådant vi tidigare erfarit (Spännar, 2001:7).

Tonvikten i hennes studie ligger på ungdomarnas tankar kring händelser och erfarenheter under skolgången. Enligt Spännar innebär skolgången en process som kommer att präglade andra delar av livet. Det är med skolstarten som de flesta av ungdomarna först kommer i kontakt med majoritetskulturen. Samtidigt behandlar hon en rad olika processer som fogas samman och utgör en fungerande helhet i vardagslivets värld. Mötet med det nya samhället innebär ett möte med det främmande. Reflexivitet, språk och familjerelationer hör ihop och utgör förutsättningar för varandra (Spännar, 2001:16–23). Interaktion mellan det självklara och det främmande handlar om det som sätter igång tänkandet och processen med att få ordning på de olika världarna man befinner sig i. Språk och sociala relationer är de redskap som används i processen, där kultur ses som ett stort attribut (Spännar, 2001:35ff).

2.2 Assyriska ungdomar i Sverige

Den bakomliggande ambitionen med Deniz och Perdikaris avhandling är tydlig. Deras mål var att beskriva hur assyriska ungdomar, en äldre grupp (23-25 år) och en yngre grupp (15-17

år) upplever och hanterar sin livssituation i de två kulturella världar de lever i – den svenska respektive assyriska (Deniz & Perdikaris, 2001:27ff). Deras studie visar att det finns klara skillnader mellan åldersgruppernas integrering i det svenska samhället. Enligt Deniz och Perdikaris har den äldre gruppen betydligt svårare med integrering i samhället, till skillnad från den yngre åldersgruppen som dessutom är mindre konfliktfylld. Detta menar de har att göra med att de äldre ungdomarna har fått sin primära socialisation redan i hemlandet där det råder andra normer och värderingar. Den tenderar att sitta väldigt djupt och påverkar ungdomarnas livssituation (Deniz & Perdikaris, 2001:199–209).

Den yngre åldersgruppen har integrerats radikalt bättre i det svenska samhället. Deniz och Perdikaris ser det genom föräldrarnas integrering. De anser att de yngre ungdomarnas föräldrar har varit längre i Sverige och i och med tidsperioden kommit i kontakt på mer djupare och aktivare sätt med det svenska samhället och dess normer och värderingar. I jämförelse med de äldres föräldrar har de dessutom fått mycket större kunskap om samhället. Detta och deras högre utbildning har lett till att de har större förståelse för sina barn som andra generationens invandrare. Båda åldersgrupperna menar dock att de försöker ta det bästa från de två kulturerna och förena dem. Undersökningen visar även att det finns skillnader mellan män och kvinnor och speciellt i den äldre gruppen. Kvinnor i den äldre gruppen har svårare att förena de två kulturerna eftersom de kulturella och traditionella mönstren är kvar inrotade både i kvinnornas och också föräldrarnas liv (Deniz & Perdikaris, 2001:210ff).

2.3 Sociokulturell identitetsutveckling

En annan studie som ses som relevant för denna forskning är studien om spanskamerikanska ungdomar och deras sociokulturella identitetsutveckling. Maria Borgströms doktorsavhandling belyser de olika villkoren för ungdomars identitetsskapande och utveckling i Sverige. Hennes avhandling ger en fördjupad bild om hur det är att leva och växa upp som spanskamerikanska ungdomar i Sverige. Genom intervjuer har hon undersökt hur de uppfattar denna process och kärnan i den. I sina slutsatser påpekar hon betydelsen av sociala relationer, och utifrån denna process utvecklas en känsla av trygghet respektive otrygghet. Enligt avhandlingen finner ungdomar sin trygghet i familjen och otrygghetens olika faser kommer från majoritetskulturen. En annan aspekt som har stor betydelse för ungdomarnas identitetsutveckling är språket, vilket finns med under hela processen (Borgström, 1998:171f).

De sociala relationerna är avgörande för kulturell, identitetsmässig och språklig utveckling. Genom sin forskning har Borgström kommit fram till att det inte är så enkelt och lätt att etablera sociala relationer. Hur vi ser på andra och andra ser på oss är av stor betydelse för identitetsutvecklingen. Man påverkas av omgivningen man är bosatt i både medvetet och omedvetet och i och med påverkandet utvecklas identiteten (Borgström, 1998:177f).

Avhandlingen berör olika perspektiv av den dubbla identiteten som ungdomar brottas med. Ungdomar utvecklar sin sociokulturella identitet i relation till andra. Det skapar en tillgång till två språk som i sin tur ger dem en möjlighet att kommunicera med människor tillhörande skilda kulturella kontexter. Situationens mening är signifikant för ungdomars sociokulturella identitet (Borgström, 1998:177F).

En del ungdomar föredrar hemspråket framför svenskan och ser likadant på sin identitet. Andra försöker att hitta balans mellan de båda kulturerna. Alla ungdomar har tagit del av svenska normer och värderingar men ingen identifierar sig enbart som svensk . De olika sociala kontakter som ungdomarna har varit med om och upplevt har åstadkommit deras delaktighet i socialisationsprocessen. För en bekräftelse av identiteten bör ungdomar ha tillgång till båda världar. Att tillhöra båda världarna, att ha dubbel identitet, har med den dubbla tillhörigheten att göra (Borgström, 1998:188–190).

En viktig aspekt i identitetsutvecklingen är att varje människa måste först och främst veta vem man är, var man står i förhållande till andra och känna sig trygg i tillvaron. I Borgströms avhandling har några av ungdomarna visat att de har utvecklat sin sociokulturella identitet bestående av två världar, föräldrarnas värld och det svenska samhället, medan andra fortsätter sitt sökande (Borgström, 1998:188–190).

3. TEORETISKA INFALLSVINKLAR

I följande avsnitt presenteras de teoretiska infallsvinklar som ska ligga till grund för analysen av det empiriska materialet. Här tas socialisation, identitet och kultur upp.

3.1 Socialisation: primär och sekundär

Människor tillägnar sig kulturen med alla dess beståndsdelar genom socialisationsprocessen. Socialisationen äger rum genom formell utbildning och informell påverkan. Socialisationsprocessen finns i alla kulturer men är annorlunda med avseende på innehåll, metoder, samt olika personers roller och betydelser för den som socialiseras (Stier, 2004:4f). Enligt Berger och Luckman existerar samhället av två verkligheter; den objektiva och den subjektiva. Socialisationsprocessen är en viktig del av livet som varje individ måste gå genom för att skapa sin identitet och bli en del av samhället. Berger och Luckman talar om två olika socialisationsprocesser; den primära och den sekundära socialisationen (Berger & Luckman, 1998:153f).

Individen föds inte som en samhällsmedlem utan som mottaglig för socialiteten framöver blir han medlem av samhället. Socialisation börjar med att människan tolkar och upplever en händelse som en yttring. Början på denna process är internaliseringen, vilket innebär att människan utvecklas och börjar delta mer i samhällsprocessen. Internaliseringen är grundvalen för det första förförståelsen av medmänniskor. Här börjar en process där individen ser den nya världen som meningsfull och som en social verklighet. Ett samspel mellan individer skapar en definition som tolkas och förstås på ett gemensamt sätt. Enligt Berger och Luckman behövs det denna grad av internalisering för att människan ska räknas som en del av samhället (Berger & Luckman, 1998:154). För en individ räknas den primära socialisationen som en viktig aspekt i livet. Den primära socialisationen bidrar till individens inträde i det nya samhället genom att individen tar över de redan internaliserade normer och värderingar av verkligheten (Berger & Luckman, 1998:155f).

Under den primära socialisationen förekommer det inte något identifikationsproblem. Det existerar inga valmöjligheter för individen. Berger och Luckman (1998:157) förklarar att ett barn inte internaliserar sina signifikanta andras världar som en av många tänkbara världar. Det blir de som anses vara världen för barnet. Det är av den orsaken som den värld som

internaliseras under den primära socialisationen är så mycket fastare förankrad i medvetandet än världar under sekundär socialisation. Att tilldelas en identitet innefattar att man får en plats i världen. Här speglas olika roller och attityder från samhället som barnet successivt tar över som sina egna. Detta övertagande leder till att individen skapar och förstärker sin subjektiva identitet där normer och värderingar generaliseras. Det som händer är att barnet börjar identifiera sig inte bara med de signifikanta andra utan med en allmänhet av andra, med ett samhälle. Identifieringen är en övergång till den sekundära socialisationen där språkets internalisering är ett viktigt redskap (Berger & Luckman, 1998:157f).

Den sekundära socialisationen ser Berger och Luckman som en internalisering av institutionella undervärldar. Undervärldar som individen har annamit under den primära socialisationen anser Berger och Luckman vara partiella verkligheter i motsats till den grundläggande världen som internaliseras under den primära socialisationen. Detta leder en redan socialiserad individ in i ett samhälle genom en språkligförståelse som är en viktig del av individens fortsatta identitets utveckling. Språket som en viktig aspekt av denna utveckling bidrar till att individen skaffar sig de färdigheter som krävs och samtidigt förvärvar kunskap att förstå och använda sig av den (Berger & Luckman, 1998:163).

De formella processerna vid sekundär socialisation fastställs av dess grundläggande problem, den förutsätter alltid en primär socialisationsprocess (Berger & Luckman, 1998:163). Barnet upptäcker att föräldrarnas verklighet inte är den enda verkligheten man kan befinna sig i. Dessutom börjar barnet förstå att en verklighet kan vara kopplad till föräldrarnas ursprung och platsen de kommer ifrån. Berger och Luckman menar att när det nya innehållet ska internaliseras med det redan existerande kan det uppstå problem. Det nya innehållet måste bifogas till den internaliserade normen eller värderingen. Genom olika förklaringar så sker detta på ett smidigt sätt (Berger & Luckman, 1998:163f).

Enligt Berger och Luckman sker barnets identifikation med signifikanta andra under den primära socialisationen. Oftast sker den på ett känslomässigt och laddat sätt. Denna identifiering anses vara onödig under den sekundära socialisationen (Berger & Luckman, 1998:165)

Eftersom de olika världar inte är slutna till en speciell tid och plats bidrar det i sin tur att individen tillåts skilda inhämtningar av kunskap som anses rationella och känslomässigt

kontrollerade. Denna omvandling gör att den sekundära socialisationen blir känslomässigt laddad och kräver att individen engagerar sig i den nya verkligheten. (Berger & Luckman, 1998:172–188). När individen står inför en främmande verklighet inom den sekundära socialisationen behöver den inte alltid vara en främmande verklighet, eftersom denna inte innehåller individens skilda känslor som den primära socialisationen. Vid detta tillfälle kan individen vid samma händelse utnyttja den internaliserade verkligheten från den sekundära socialisationen för specifika intentioner. Exploateringen är bestämt mot ett mål och leder i sin tur till att individen tar sig an den nya rollen och vid samma tillfälle vidmakthåller en distans till den (Berger & Luckman, 1998:172–188).

Individens verklighetsskapande och bevarande har en stor betydelse i bägge av dessa ovanstående processer då han/hon tilldelar det de signifikanta andra. Olika vardagsmöten leder till att individens subjektiva verklighet stärks och bevaras (Berger & Luckman, 1998:174).

3.2 Individuell identitet och identitetsskapande

Precis så som alla samhällen har en kollektiv historia, så har alla individer behov av kännedom om sina rötter. Kulturella och etniska identiteter gör att människor känner samhörighet med ett visst folk, samlade kring en gemensam historia, traditioner, erfarenheter och kulturella koder. Etniska och kulturella identiteter berättar varifrån vi kommer och är en grund för samhörighet och gemenskap. Just därför är vikten av den kulturella och etniska identiteten stor för det totala identitetsskapandet. För många människor är identiteten, speciellt den etniska, nära sammankopplad med trosuppfattning (Stier, 2004:94).

Människans identitetsutveckling är ett komplicerat samspel mellan genetiska, psykologiska och sociala processer. Kroppsliga förändringar utgör grunden för individens mentala och sociokulturella utveckling. Barnets identitetsutveckling börjar med separations och individuationsprocesser, under vilka barnen blir medvetna om att de är separata individer. Denna process blir mest påtaglig under tonåren, då man gör allt för att frigöra sig från föräldrarna och är aktivt sökande efter sin egen stabila identitet. Separations- och individuationsprocessernas slutprodukt är därför en identitet som saknar ett motstycke hos andra människor. Slutligen är socialt samspel med signifikanta andra, familj, vänner, samhället en förutsättning för framväxten av individens själv och självbild (Stier, 2003:82f).

Den etniska identiteten har tre aspekter:

- Etnisk personlig identitet: familjen upprätthåller och förmedlar den egna etniska kulturen. Genom socialisationen växer barnet in i den etniska kulturen och internaliserar ett etniskt värde. De normerna införlivas i den ”omedvetna egoidentiteten” och påverkar individens jagbild och bilden av andra.
- Etnisk social identitet: hänger samman med sociala kategorier, med vilka människor individen definierar andra och sig själv med.
- Etnisk kollektiv identitet: bestäms av gruppens kärna och dess gränser (Deniz & Perdikaris, 2000:68).

Den etiska identiteten befinner sig i en social enhet inom vilken individ delar värderingar mål och intressen med övriga gruppmedlemmar. Inom den grupp man har sin etniska identitet kan individen förutsäga andras beteende och handlingar, lita på varandra samt mobilisera till gruppens försvar (Lange & Westin, 1981:183ff).

Den norska antropologen Fredrik Barth (1969:15) poängterar etniska gruppens gränser. Han menar att de gränserna baseras på individernas relation till varandra. Enligt Barth behåller den etniska gruppen sin identitet när medlemmar integrerar med varandra. Innebörden i detta är olika kännetecken på gruppens och den etniska identitetens medlemskap samt inkludering och exkludering av medlemmar. Sociala relationer och beteendemönster skapas i gruppen och identifieringen av en medlem i den etniska gruppen medför en underförstådd uppfattning av gruppens normer och värderingar. Den etniska gruppens gränsbevarande består av olika kulturella enheter samt olika sociala förhållande i samhället. Etniska grupper består enligt Barth (1969:15f) som en betydelsefull enhet endast om gruppens normer och värderingar följs och bevaras av dess medlemmar.

3.3 Samhällstillhörighet och grupptillhörighet

Om man lever i ett samhälle som etnisk minoritet är det inte ovanligt att handskas med två identiteter i sådan utsträckning att man inte längre vet vilken man ska prioritera eller välja. De flesta växlar mellan två tillhörigheter, beroende på situationen och vad den kräver. Även fast

man inte kan undgå sin ursprungliga etniska identitet kan man med tiden förvärva kompetens för att passera som medlem i andra grupper än sin egen (Deniz & Perdikaris, 2000:45–47).

Enligt Deniz och Perdikaris kan minoritetsetnicitet både vara en tillgång och en belastning, oftare det sistnämnda för att det oftast förväntas av minoriteten att anpassa sig till majoritetsbefolkningen. Denna förändringsprocess sker vanligtvis i tre steg: ackulturation, integration och till slut assimilation. Det sista steget som innebär identitetsbyte anses av etnologerna vara ett undantagsfenomen eftersom minoriteter i regel använder sig av gränsbevarande mekanismer för att bevara sig som en minoritet (Deniz & Perdikaris, 2000:45–47).

Grupperna är viktiga källor för kulturens förmedling, vidmakthållning och försvar. Det är grupperna som utgör den viktigaste faktorn som producerar individernas känsla av samhörighet och trygghet. Kulturella och etniska grupper fungerar som sociala delare eftersom de definierar en gräns mellan den egna gruppen och alla andra grupper. En sådan gränsdragning mellan ”vi och de” förekommer i alla kulturer och återspeglas i positiva attityder gentemot ens egen kultur som brukar värderas högre än andra etniciteter och kulturer (Stier, 2004:95ff).

Enligt Stier innebär dessa anknytningar och kulturella gemenskaper att man måste investera en del av sin frihet för att uppnå vissa kollektiva målsättningar. Det kan till exempel handla om att leva i enlighet med de värden som gruppen värdesätter i fråga om livsstil, traditioner, giftermål, barnuppfostran. Gruppens gränser, interna struktur och sammanhållning ger medlemmarna en identitet (Stier, 2004:95ff).

Det förekommer ibland att det blir splittringar inom gruppen. Vissa anpassar sig bättre än andra, vilket kan innebära vissa problem. Ett exempel är den etniska minoritetsfamiljen där föräldrarna och barnen ofta inte kommer överens. Föräldrarna har ofta kvar det gamla normsystemet om att de som äldre ska ha mer auktoritet. I den nya kulturen är det dock barnen som blir experter på seder i det nya samhället, eftersom de har lättast att lära sig behärska flera kulturella repertoarer. Föräldrarna känner sig då otillräckliga och har svårt att upprätthålla den prestige i familjen som de anser borde tillkomma dem. Resultatet kan vara konflikter mellan barnen och föräldrarna (Deniz & Perdikaris, 2000:45–47). Inom vissa

kulturer är patriarkatet fortfarande utspridd, man värdesätter högt de äldres erfarenheter och förhållande till föräldrarna är mer respektfull (Stier, 2004:95ff).

Gruppidentiteter är inte enbart självdefinierade utan kan vara tillskrivna av andra, utanför gruppen i fråga. Gruppen, precis som samhället i stort, hålls samman av unika kulturella mönster. Språket, religion, gemensamma normer och värden är exempel på sådana kulturella mönster. De sociala rollerna inom grupperna kan variera mycket från kultur till kultur. Utifrån allt som skrevs ovan kan det förekomma att det är både möjligt och eftersträvt för kulturer att isolera sig från varandra (Stier, 2004:95ff).

3.4 Etnisk tillhörighet

Upplevelser och erfarenheter filtreras genom den kultur individer har tillägnat sig själva. Även fast kulturen oftast är något som vi tar för givet och sällan reflekterar över, styr den oss och påverkar hela tiden. Det är omöjligt för oss som sociala varelser att frikoppla oss från vår kultur. Människors värderingar varierar beroende på kulturen som de tillhör. Både värde och värderingar är inlärd tendens som är en produkt av socialisationsprocessen och som oftast tas för givna. Vi blir medvetna om våra värderingar först när någon annan visar andra värderingar och ställer dem i kontrast till varandra. (Stier, 2004:94).

Enligt ett traditionellt sociologiskt perspektiv är en gemensam kultur grunden för sammanhållningen i ett samhälle. Kulturen kan uppfattas och kan inbegripa många olika saker. Den kan ses som allt som människor har skapat, både materiellt och immateriellt. Det kan också helt enkelt ses som en grupp människors sätt att leva. Ofta kan den ses som ett socialt system bestående av många komponenter som språk, symboler, traditioner, värderingar, normer, familjestruktur, könsroller, religion, ideologi och så vidare (Stier, 2004:93).

Kulturen reglerar relationerna mellan människor och föreskriver önskvärda och acceptabla handlingar. Kulturen är nära sammankopplad med språket och perspektiv på livet och världen. Den övergripande kulturen kan innehålla en eller flera etniciteter. För att förklara förhållande mellan etnicitet och kultur kan man säga att kulturen kan innehålla en eller flera etniciteter. Etnicitet har att göra med en grupp människors föreställningar om ett gemensamt ursprung (Stier, 2004:94f).

Man definierar sig som tillhörande grupp genom att inte definiera sig som medlem i andra möjliga grupper. Etniciteten konstrueras inte bara av medlemmarna inom gruppen utan också av andra som definierar dem som en etnisk grupp. Det är med hjälp av socialisationsprocessen som kulturen och etniska medvetandet förankras djupt inne i oss. Samtidigt påverkas det etniska medvetandet av skiftningar i de rådande samhälliga förhållandena. Därför måste etniska identiteter och medvetande förstås i både social och tidsmässigt sammanhang (Stier, 2004:94f). Brist på möjligheter till integration kan leda till att den traditionella kulturen får en förnyad betydelse. Gamla traditioner kan både förstärkas och försvagas eller också kan de få en ny innebörd. Vid analysen av invandringen är det viktigt att inte generalisera. De som har kommit till Sverige har olika bakgrund i yrkeserfarenheter och utbildning. Det handlar om olika uppsättningar av resurser och handlingsmöjligheter likasom förväntningar. Det enda alla invandrare har gemensamt är att de inte är födda i Sverige (Ålund, 2000:27–77). Språket anses vara en viktig skillnad mellan en infödd svensk och invandrare dvs. deras förmåga att använda det svenska språket. Språksvårigheter rymmer kulturella skillnader och varierar bland olika grupper. Betydelsen av det etniska arvet hos en grupp med samma ursprung är inte en gång för alla givet. Etnicitetens innehåll och mening förändras i och med invandringsprocessen. Traditionella värderingar och seder omformas i förhållande till situationen i det nya samhället (Ålund, 2000:27–77).

4. METOD

I följande avsnitt ska vi redogöra för metoden som användes under uppsamlingen av de empiriska data som återkommer i uppsatsen. Kapitlet innehåller dessutom redogörelse för tillvägagångssättet, urvalsproblematiken, etiska utgångspunkter samt metod och källkritik.

4.1 En kvalitativ intervjustudie

Den empiriska undersökningen i uppsatsen har sin utgångspunkt i en kvalitativ forskningsansats. Inom den kvalitativa ansatsen vill man nå djupare och förstå sammanhanget av det studerade fenomenet. Detta lämnar inte mycket plats åt generalisering, vilket inte heller är forskarens mål om man väl har bestämt sig för den kvalitativa metoden. Det är forskarens uppfattning eller tolkning som ska vara uppmärksammas (Holme, Nilsson & Solvang, 1997:76f). Med syftet som utgångspunkt har vi bestämt oss för den kvalitativa ansatsen för att det är bara med hjälp av kvalitativa forskningsintervjun som vi eventuellt kan ta reda på dessa unga vuxnas tankar och funderingar kring deras etniska identitet och deras uppfattningar om vilka de egentligen är.

Metoden som valdes var kvalitativa intervjuer för insamlingen av empiriska data eftersom vi ansåg att detta tillvägagångssätt bäst kunde hjälpa oss att uppfylla syftet. Med hjälp av intervjuerna kunde vi få respondenterna att verkligen tänka över temat och frågeställningar.

4.2 Intervjuer

Steiner Kvale (1997) inleder sin bok med följande mening:

I ett intervjusamtal lyssnar forskaren till vad människor själva berättar om sin livsvärld, hör dem uttrycka åsikter och synpunkter med sina egna ord, får reda på deras uppfattning om den egna arbetssituationen, familjelivet, deras drömmar och förhoppningar (s.9).

För att genomföra en lyckad intervjuundersökning måste man tänka i termer av de sju stadier som ska genomgå. För det första är det tematisering. Det är ytterst viktigt att forskaren är insatt i ämnet som han eller hon avser att studera, samt att klart syfte och frågeställningar finns (Kvale, 1997:91). För vår del var det lätt på den här punkten eftersom vi hade ett klart

syfte med undersökningen, samtidigt som vi var insatta i ämnet eftersom vi räknas till de som kom till Sverige under sin tonårstid. Detta kan dock vara både för- och nackdel vilket vi ska ta upp senare i avsnittet.

Antalet nödvändiga intervjuer beror enligt Kvale (1997:91) på undersökningens syfte. Vi bestämde oss att genomföra fyra öppna tematiserade intervjuer eftersom detta antal är rimligt för ett examensarbete på kandidat nivå. Vi ansåg också att det var tillräckligt för att analysen skulle kunna genomföras, samtidigt som det blev lagom mycket material som vi kände att vi hann gå igenom och analysera på den tiden vi hade till vårt förfogande.

Den andra planeringspunkten är att bestämma sig vilken typ av intervju man ska genomföra. Vi använde oss av explorativa intervjuer. Det är en mer öppen form av intervju där vi skulle låta våra respondenter beskriva fritt hur de upplevde sin etniska identitet och dess eventuella förändringar. Fördelen med denna typ av intervju var att vi skulle få mer eftertänksamma svar på de frågor vi ställde, men nackdelen var att det var mycket lättare för respondenter att under samtalen ”avlägsna sig från ämnet”. För att undvika detta utformade vi en halvstrukturerad intervjuguide (bilaga 1) som bestod av olika teman som hjälpte oss i analysarbetet och under själva samtalen. På så sätt kom intervjun att innehålla vida frågor fast med vissa frågeområden, vilket gav respondenterna möjlighet att fördjupa sig i det som de fann som mest meningsfullt. Någon styrning eller direkt ledning användes inte under intervjuerna. De skulle vara mer samtalsliknande, men ändå ville vi ha någonting att utgå ifrån i fall att respondenter inte hade så mycket att berätta. Detta att de fick mer eller mindre tala fritt och ostört från vår sida betydde inte att vi inte försökte kontrollera samtalen så att de täckte områden som vi behövde få svar på, samtidigt som vi med hjälp av kontroll frågor försökte klargöra och tolka beskrivningarna tillsammans med respondenten.

4.3 Urval

Som det redan är nämnt ovan, bestod den empiriska undersökningen av fyra intervjuer med unga vuxna bosnier som är mellan tjugosju och trettio år gamla och bosatta i Sverige idag. Alla kom de till Sverige 1992/1993, då majoriteten av bosniska flyktingar kom undan kriget. Vid ankomsten var respondenterna alla mellan tolv och femton år gamla. Vi har bestämt oss för denna åldersgrupp eftersom de var tillräckligt gamla för att i stor grad bli påverkade av den egna kulturen innan de var tvungna att flytta, samtidigt som de ändå har tillbringat den

största delen av tonåren här i Sverige. Könsaspekten kommer inte att tas upp i uppsatsen detta eftersom koncentrationen endast ligger i att belysa den etniska identiteten och de kulturella skillnaderna för respondenterna oavsett kön. Dessutom har uppsatsens storlek en stor betydelse hur mycket vi kan ta upp. Ett försök har dock gjorts om att få två tjejer och två killar att ställa upp. Alla fyra respondenter är muslimer, två kommer från den serbiska delen av Bosnien och två från den kroatiskt muslimska delen.

Det föreligger en full kännedom om att termen identitet är bred och innehåller många olika former av identiteter och denna studie kommer att lyfta samt utförligt redogöra, endast den etniska identiteten. Det officiella namnet på landet Bosnien och Hercegovina kommer inte att användas i uppsatsen. För att göra det lättare för läsaren och för enkelhetens skull kommer det i fortsättningen att stå Bosnien, den simplifierade namnet som används i tal och skrift.

4.4 Undersökningens genomförande

Det är viktigt att respondenterna får all nödvändig information innan själva intervjun börjar. På så sätt bygger forskaren upp förtroende med respondenten samtidigt som chansen att få genomtänkta svar ökar (Kvale, 1997:49ff). Därför skickade vi intervjuguiden med de övergripande frågorna i förväg så att respondenterna hann tänka igenom svaren. Innan intervjun förklarade vi syftet med uppsatsen, vikten av att svara sanningsenligt och förklarade att de inte behövde känna sig stressade, utan att de gärna fick tänka efter innan de svarade. Valet av plats där intervjuerna utförs är viktig. Vi kom överens med respondenterna om en stillsam plats där de kände sig bekväma. Det viktigaste var att vi inte blev störda. Vi informerade respondenterna i förväg om att intervjun inte skulle ta mer än en fyrtyo minuter, en timma för att vi trodde detta var tillräckligt med tid för att klara av alla frågor utan att det kändes långtråkigt och tröttsamt.

Efter respondenternas godkännande spelade vi in intervjuerna på ett band. Detta främst på grund av att vi kände att det var alltför krävande att både prata, lyssna och föra anteckningar samtidigt. Dessutom var vi oroliga att en del information kunde gå förlorad i och med att vi inte är vana intervjuare. Det är också en fördel då man lätt kan spola tillbaka bandet i efterhand och lyssna på det som sagts. Detta innebär att man kan koncentrera sig ordentligt på vad den intervjuade berättar och på så sätt medverka aktivt utan att bli störd av sitt eget skrivande samtidigt som de intervjuade upplever att man verkligen lyssnar på vad de har att

säga (Kvale, 1997:49ff). Nackdelen är att det tar lång tid att få det som sagts på bandet nedskrivet och att närvaron av bandspelaren kan göra respondenterna något stressade. Vi valde att börja intervjuerna med några lätta frågor av allmän natur för att på så sätt få de intervjuade att slappna av. För att respondenterna skulle få all möjlighet att känna sig bekväma i konversationen gav vi dem möjlighet att svara på frågorna på bosniska eller svenska, beroende på vilket språk de föredrog. Vi hoppades dock att de skulle välja att prata på svenska då det skulle spara oss mycket tid som vi skulle förlora på översättningen, med alla de risker den innebar. Som tur var, valde alla respondenter att prata på svenska, mest för att de inte tyckte det spelade någon roll för deras räkning, samtidigt som de ville underlätta för oss som författare. Intervjuerna skrev vi sedan ut i sin helhet. Dessa rådata, texter och band finns tillgängliga hos författarna.

När den skriftliga versionen av intervjuerna var klar gick vi igenom respondenternas svar i helhet för att skapa en mer eller mindre allmän uppfattning om situationen respondenterna befann sig i och helheten tolkade vi senare mot enskilda delar. Detta gav oss en mer fördjupad förståelse av fenomenet. Sedan gick vi tillbaka till de enskilda delar eller teman i intervjuerna i behov av att söka och utveckla deras mening för uppsatsens syfte. Till slut återvände vi till helhetstolkningen av intervjun. Detta arbetssätt skapar olika teman som senare kommer att diskuteras i uppsatsen under analys avsnittet (Kvale, 1997:49ff).

4.5 Analys

I vår uppsatsprocess använde vi oss av den narrativa metoden. Den används för insamling och analysering av muntliga och skriftliga berättelser. Här fungerar forskaren som en uttolkare av berättelser och försöker på ett öppet sätt tyda de handlingar, åsikter och meningar som beskrivs i dessa berättelser (Johansson, 2005:22ff). Våra insamlade berättelser innehåller åsikter, förklaringar och beskrivningar vilket vi har nyttjat för att skapa en bild av hur respondenterna handskas med sin etniska identitet och de kulturella skillnader de stöter på samt hur deras etniska identitet påverkas. Den narrativa metoden kan användas både i kvalitativa och kvantitativa undersökningar. Dessutom kan den användas i samband med text- och litteraturanalyser, intervjuer och transkriptioner samt vid observationer (Johansson, 2005:22).

Respondenternas bakgrund och nuvarande livssituation kommer att förklaras under analysavsnittet. Ur rådata plockade vi ut det vi ansåg vara väsentligt för undersökningen. En

del utav intervjuerna finns presenterade under resultat och analys delen som citat. Detta för att tydliggöra och underlätta för läsaren att kunna återkoppla citat till de antaganden som vi har kommit fram till. Intresset under analysen låg vid vad som har sagts under intervjuerna, snarare än sättet det sagts på. Kvale menar att utskriften av intervjuerna bör sträva efter forskningens syfte och med detta valde vi att inte transkribera intervjuerna ordagrant (Kvale, 1997:151f). Vissa uttryck valdes bort om de inte ansågs vara viktiga för innehållet. Utifrån de värderade tolkningsramar analyserade vi de väsentligaste synpunkter som vi fann i intervjuerna, vilka sedan kopplades till de sociologiska teorierna.

Uppsatsen består av ett arbetssätt där data styr teorivalet och inte tvärtom. Ämnet som uppsatsen lyfter är redan ett känt fenomen i vårt samhälle. Slutsatser som vi kom fram till utifrån intervjuerna är en föreställning eller en mer fördjupad föreställning om respondenternas livssituation i Sverige. Föreställningen placerade vi och tolkade ur de ursprungliga idéerna om företeelsen inom ramen för en ny omgång av idéer och aspekter. Det var en kreativ tankeprocess som gav oss en möjlighet att skapa nya aspekter och synvinklar på fenomenet och dessutom se hur något hänger samman (Danemark, Ekström, Jakobsen & Karlsson, 1997:142ff).

4.6 Forskarens bias och generaliseringsbarhet

För att höja intervjuernas reliabilitet ställdes inga ledande frågor till respondenterna. Resultatet i uppsatsen bygger på subjektiva tolkningar. Kontroll för bias, snedvridningen i det empiriska materialet är av stor betydelse om forskaren skall få fram information som inte har påverkats av hans/hennes fördomar eller förutfattade meningar. I ett intervjusamtal är det respondenten som talar och som forskare måste man försöka hålla en distans till den information man får från objektet (Kvale, 1997:65). Att hålla distans till både respondenten och den informationen man får har varit det viktigaste för oss i denna undersökning. Vi försökte att iaktta försiktighet när det gäller tolkning av informationen från de intervjuade (Kvale, 1997: 210ff).

Att respondenterna var anonyma och att de informerades om detta kunde innebära större öppenhet och trygghet om att ge en sanningsenlig bild och dela med sig både de personliga och de allomfattande upplevelserna som de har varit med om. Det ger en positiv inverkan på validiteten. Det som kan ha haft en negativ inverkan på validiteten är för det första att det bara

var två personer som samlade och tolkade det empiriska materialet som låg till grund för undersökningen. Den andra negativa inverkan kan vara att respondenterna ibland motsade sig själva. Detta undvek vi genom att klargöra allt som kunde uppfattas tvivelaktigt direkt under intervjun. Att respondenterna har svensk universitetsutbildning pekar på att de i vissa avseenden har anpassat sig i det svenska samhället. Resultatet skulle ha kanske kunnat vara annorlunda om respondenterna var arbetslösa eller att de hade levt en kortare period i Sverige. Men detta hänseende borde inte ha så stor inverkan på den teoretiska generaliserbarheten. När det gäller generaliserbarheten har inte stor åtanke tilldelats denna eftersom avsikten med uppsatsen inte var att generalisera utifrån det empiriska underlaget vi hade till förfogande, detta främst på grund av antalet intervjuer, vilket var litet (Kvale, 1997:210ff).

4.7 Etiska problem

Att respondenterna ska vara informerade om undersökningens syfte och att de ska ge sitt samtycke är grundläggande när det kommer till de etiska övervägandena. All medverkan ska ske frivilligt efter tilldelad information om undersökningens syfte och eventuella konsekvenser av deltagandet (Kvale, 1997:107). Med tanke på detta informerade vi i förväg respondenterna om uppsatsens syfte och tema, samt att vi i början av intervjuerna spelade in ett samtycke om deltagandet. Vi är också medvetna om att deltagandet kan i det här fallet ha varit känsligt och medförde att respondenterna fick minnas och reflektera en hel del av sitt förflutna vilket ibland av vissa kan uppfattas som störande. För att undvika detta informerade vi dem i förväg att intervjun kunde innehålla vissa teman som kunde vara smärtsamma och personliga. Samtidigt gjorde vi allt för att undvika att ställa direkta frågor som kunde uppfattas som störande.

Konfidentialitet av de medverkande är ytterst viktig i sammanhanget. Deras anonymitet är garanterad från vår sida, inga personuppgifter förekommer i arbetet och deras namn är fingerade. Ingen obehörig har tillgång till de inspelade banden eller det utskrivna materialet. Efter genomförd och godkänd undersökning kommer banden förstöras. Respondenterna hade också en möjlighet att läsa igenom den skriftliga versionen av deras intervjuer för att kunna uppmärksamma om vissa sakfel förekom innan vi satte igång med analysen. Självklart kommer de även att kunna ta en del av det färdiga resultatet i uppsatsen.

4.8 Metod- och källkritik

Då det gäller intervjuerna är vi medvetna om att respondenternas berättelser kan variera. Vissa av respondenterna hade lättare att uttrycka sig, ge kärnfulla och noggranna berättelser, medan andra kom lite ur spåret, bortom ämnet. Dessutom vill vi klargöra en medvetenhet om att förförståelse i tolkningen av intervjuerna kan förekomma. För det första eftersom vi själva kommer från Bosnien och befinner oss i samma livssituation som de flesta bosniska unga vuxna i Sverige idag. För det andra kan denna förförståelse också komma från litteratur som man har läst och för det tredje alla människor som man har träffat och mött. Vi är fullt medvetna om vikten att som forskare vetenskapligt och med distans tolka informationen. Med stor balans försökte vi analysera och visa resultatet på ett sätt där just våra egna upplevelser begränsades, med vilket menas, uteslutning av våra egna personliga åsikter och antagande, förutom i diskussionsavsnittet där vi argumenterade för dem (Kvale, 1997:210ff). Att genomföra en bra, givande intervju är ingen lätt uppgift. Intervjuaren bör vara en bra människokännare och ha lätt för att både prata med andra, men även behärska konsten att lyssna. Eftersom vi inte är vana intervjuare kan detta leda till problem men det brukar bli bättre ju fler intervjuer man gör (Kvale, 1997:107).

5. RESULTAT OCH ANALYS

Här redovisas en integration av resultat och analys. Valet av integreringen av resultat och analys gjordes för att underlätta för läsaren att få en bättre och mer integrerad inblick. Intervjuerna utgick från några huvudteman såsom första tiden i Sverige, nuvarande situation och framtid. Vissa huvudteman innehåller underrubriker för överskådligheten under läsningen.

5.1 Presentation av respondenterna

Respondent 1: Emma, 28 år gammal. Emma kom med sina föräldrar till Sverige när hon var 12 år gammal. Det var en ren slump att de kom till Sverige. Det gick två färjor från Polen en till Danmark och den andra till Sverige. De tog den som gick först. Emma kommer från den serbiska delen av Bosnien. Hon är utbildad byggingenjör, bor och jobbar i Örebro. Semestrar spenderar hon vartannat år i Bosnien. Hon har svensk pojkvän.

Respondent 2: Anna, 30 år gammal. Anna kommer från Bosniens huvudstad Sarajevo. Anna var 14 år när hon, hennes halvbror och mamma efter en lång resa genom balkanländerna kom till Sverige. Resten av familjen blev och är kvar i Sarajevo. Hennes mamma har nu också flyttat tillbaka till Bosnien. Anna bor och jobbar som handläggare i Borås. Eftersom hela hennes släkt bor kvar i Bosnien så åker Anna så ofta som det går ner till Sarajevo. Har bosnisk pojkvän nere i Bosnien.

Respondent 3: Per, 27 år gammal. Per bor med sin familj mamma och pappa i Örebro. Han är utbildad civilekonom och var endast 12 år när han kom till Sverige. Per kom först med sin pappa sedan fick han vänta på att mamman skulle ta sig ut ur krigszonerna i Bosnien och Sarajevo. Reser regelbundet till Bosnien. Per är singel.

Respondent 4: Lisa, 28 år gammal. Lisa kom till Sverige som kvotflykting vilket innebär att hon redan hade uppehållstillstånd. Hon var endast 12 år gammal och visste inte så mycket om landet. Hon visste om Abba, Skandinavien samt om Stockholm. Lisa bor i Örebro och jobbar som konsult. Hon besöker regelbundet Bosnien och sin familj som är kvar där nere. Lisa kommer från den serbiska delen av Bosnien. Hon har en bosnisk pojkvän.

5.2 Första tiden i Sverige

Den första tiden i Sverige och mötet med den svenska kulturen upplevde våra respondenter som en blandning av olika känslor.

Ja, det kändes som semester och att jag skulle åka hem snart. Man var alltid försiktig med allt, alltså jag menar att prata i skolan framför alla. Allt var konstigt då det inte var som hemma. Allt var nytt. Det kändes som en dröm ibland där jag fick rollen att komma till en ny helt främmande kultur (Per).

Den sekundära socialisationsprocessen träder i kraft nu. Man kan se att vår respondent beskriver det som en dröm. Här testas den världen och verkligheten som föräldrarna kommer ifrån och som man tidigare trodde var det enda. Man stöter på ett helt nytt samhälle och helt andra signifikanta andra. Kulturen är nära ansluten till språket som i sin tur underlättar förståelsen av den nya verkligheten vi som individer befinner oss i.

(...) i den högstadieskolan fanns det enbart tre andra elever med invandrarbakgrund. Detta var lite på både gott och ont. Det positiva var att jag vare sig ville eller inte var tvungen att börja kommunicera med svenskar och på svenska. Jag gick i skolan samtidigt som jag läste SFI så mina svenska kunskaper var obefintliga när jag började i en helsvensklass (Lisa 28).

Man är så annorlunda här, man är helt andra personer(...)Men språket tyckte jag efteråt var jätte enkelt (Anna 30).

För att vara en del av samhället så måste man kunna använda det svenska språket. Genom språket så kommer man närmare kulturen och möjligtvis ser den från ett annat perspektiv. Detta visar att individen utnyttjar den redan internaliserade verkligheten för specifika intentioner. Man testar sina gränser. Man tar till sig rollen men man vidmakthåller en distans till den.

5.3 Kulturella skillnader respektive likheter under den första tiden i Sverige

Skillnader och likheter syns och är tydligast den första tiden man är i ett nytt land. Det första man ser när man inträder i en ny kultur är just de sociala komponenterna såsom traditioner, normer och värderingar. Tre av fyra respondenter såg endast skillnader den första tiden och detta kan bero på att den egna kulturen är starkt ingraverad i oss.

Det som jag reagerade mest på är den ekonomiska besattheten som man kunde se hos många svenskar. Och för mig som precis har flytt kriget och allt elände var pengarna det sista jag tänkte på. Man levde en dag i taget (Lisa 28).

Den första respondenten såg inga skillnader respektive likheter mellan de två kulturerna.

Eftersom jag inte träffade många svenskar så visste jag inte så mycket om skillnader och deras kultur. Jag umgicks endast med bosnier (Emma 28).

Att Emma inte såg några skillnader förklarar hur stark grupptillhörigheten kan vara för vidmakthållandet av sin första internaliserade kultur under den primära socialisationen. Den bosniska kulturen var starkast under den första tiden i Sverige. Man umgicks och bodde bland bosnier. Alla respondenter kände att de trivdes med den situationen där de befann sig i då. Med detta menas att de av egen vilja valde att utesluta sig från den svenska kulturen och samhället. Grupptillhörigheten blir en symbol av trygghet och som Barth (1969:15) påpekar att den etniska gruppens gränser förstärks endast om dess medlemmar följer de normer och värderingar som speglar gruppens beteendemönster. Det sker en automatisering av tillhörigheten och uteslutningen ifrån den nya kulturen.

5.4 Nuvarande situation

När den sekundära socialisationen träder i kraft och inträdet i det svenska samhället börjar ta sin form så förändras individernas tankar, normer och värderingar. Alla våra respondenter ser sig själva som bosnier som är integrerade i det svenska samhället och dess innebörd. Att leva i ett samhälle som en etnisk minoritet är en känsla av att ha en dubbel identitet. Man anser sig vara fortfarande som i detta fall bosnier men som Deniz och Perdikaris (2000:45f) förklarar kan man anskaffa sig kompetens för att passera som medlem i andra grupper också. Några av våra respondenter förklarar att skillnaden då och nu är just det att föräldrarna har anpassat sig mer i det svenska samhället. De har lärt sig språket och har anammat en del av den svenska kulturen ”Det skönaste nu är att jag slipper tolka och förklara allt för mina föräldrar” (Per 27). Det är de sociala relationerna som är avgörande för kulturell, identitetsmässig och språklig utveckling (Borgström, 1998:177f).

Jag är bosnier och kommer aldrig att vara svensk men jag har anpassat mig här idag. (...) min umgängeskrets består av många olika etniska grupper eftersom vi är blandade på jobbet men mest är jag med bosnier (Lisa 28).

Integreringen som våra respondenter har genomgått innebär att ibland ser de sig mer som bosnier och ibland mer som svenskar. När man lever med två kulturer så anpassas individen efter en tid i bägge av dem genom att anta olika roller. Individen blir fullt medveten om vilket beteende och vilka normer det är som gäller. ”Jag kan ana att jag först blir bemött som en invandrantjej eller bosnier men sen börjar de ta mig för den jag är” (Emma 28). Att få ett stämpel direkt i mötet med andra individer anses vara besvärligt men ändå acceptabelt av våra respondenter. Gruppidentiteter enligt Stier (2004:95ff) definieras inte alltid av dess medlemmar utan kan också vara tillskriva av andra utanför gruppen.

De flesta ser mig som en invandrantjej. Del av en jätte stor klump och inte som en individ. (...) om man pratar med en svensk som inte känner mig då är jag nog bara invandrare men om man pratar med svenskar som någorlunda känner mig då är jag Lisa en bosnisk tjej (Lisa 28).

Att hitta sig själv och acceptera sig själv kan vara svårt för vissa. Att kunna hela tiden byta roller från den ena till den andra är en utvecklingsprocess. Den etniska identiteten hänger samman med de sociala kategorier som individen definierar sig själv och andra med. ”Vi bosnier, vi betraktar oss som svenskar ibland men hemma lyssnar vi fortfarande på bosnisk musik” (Per 27). Detta visar att man ibland inte behöver välja utan kan vara mittemellan den bosniska och den svenska kulturen. Sociala kontakter som respondenterna har varit med om och upplevt har skapat deras delaktighet i socialisationsprocessen. Samtidigt som några av våra respondenter ser sig själva som ”svensk-bosnier” finns det också de som har stärkt sin etniska identitet och sin kultur ännu mer eller som en av respondenterna uttrycker ”Jag värdesätter min kultur mer än den svenska (Anna 30).

Respondenterna visade inga identitetsproblem som vi kan tolka det. De är medvetna om sitt ursprung och om vikten att acceptera sig själva att de är bosnier som lever i Sverige. En medveten tanke hos alla de är också att om de förnekar sitt ursprung så förnekar de en del av sig själva. Det handlar om ens egen självuppfattning och hur vi som individer klassificerar oss själva. Identiteten är flexibel och påverkbar av olika personer, miljöer samt institutioner (Stier, 2003:90). Det som har hänt våra respondenter är att de har inordnat de två olika kulturen i en för de bra och trivsamt tillvaro, de kan ta på sig olika roller när de behövs det i olika sammanhang. Samhället och de signifikanta andra bevarar individens enskilda identitet och intar en central roll i dess liv (Berger & Luckman, 1998:174).

5.5 Skillnader och likheter: Nuvarande situation

Socialisationsprocessen för våra respondenter har ändrat de kulturella skillnader som de såg den första tiden när de kom till Sverige. Alla våra respondenter anser sig själva ingå i den dubbla kulturtillhörigheten. Vissa värderar de olika kulturerna som likartade och vissa som ovan nämnt värderar den bosniska kulturen högre. En av fyra respondenter menar att det inte spelar roll om att de har gått igenom de olika socialisationsprocesserna, de känner fortfarande inte att de tillhör den svenska kulturen eller som en av dem uttrycker ” (...) så länge jag inte värdesätter den svenska kulturen kan jag nog inte vara en del av den heller” (Lisa 28).

Samhället påverkar oss individer på olika sätt. Att leva mellan två kulturer är att kunna balansera. ”(...) jag lever i en blandning av dem, ser ingen direkt skillnad på de olika kulturerna (...) mer skillnad ser jag om jag åker ner till Bosnien” (Emma 28). Detta kan tolkas på ett intressant sätt. Det som händer individer när de har bott i ett land som en minoritet är att de anammar majoritetskulturen omedvetet. Man blir blind på skillnader man accepterar och lär sig leva och handskas med dem. En intressant synvinkel är att Emma ser mer skillnader när hon åker ner till Bosnien. Den sekundära socialisationsprocessen är en verklighet som hon har levt i under många år, anpassat sig och tagit till sig de olika normer och värderingar. Att som vuxen komma tillbaka till ett land som man har lämnat i tonåren är en kulturkrock eller rättare sagt en helt ny verklighet. En annan intressant synpunkt i detta är också att den etniska identiteten förändras med tiden. Alla våra respondenter anser sig vara bosnier, men varje etnisk grupp påverkas med tiden av samhället och som vi nämnde ovan majoritetskulturen som de lever i.

5.6 Framtiden

”Alltså vi bor som en liten svensk familj (Emma 28)”. Vad framtiden skulle innehålla var alla respondenterna ganska säkra på. Tre av fyra av våra respondenter ser sig själva bo i Sverige som svensk-bosnier. En av respondenterna ser sig själv bo i Bosnien eller som hon själv säger ”Jag vill flytta hem, jag vill inte leva ett dubbelliv” (Anna 30). Reflexivitet, språk och familjrelationer utgör enligt Spännar (2001:16–35) förutsättningar för varandra. Att några av våra respondenter vill stanna kvar och bygga sig ett liv i Sverige tolkar vi som ett bidrag från föräldrarnas sida. I sin studie åskådliggör Deniz och Perdikaris (2001:199–209) att den yngre

gruppen har integrerats bättre i samhället, detta eftersom föräldrarna själva har integrerats i samhället. Föräldrarna har varit längre i Sverige och med den tiden kommit i kontakt på ett aktivare sätt med det svenska samhället. Alla människor som har kommit till Sverige har olika bakgrund, yrkeserfarenheter och utbildningar det handlar om olika möjligheter och förväntningar människor har på sig själva och sin familj.

6. DISKUSSION

I detta avslutade avsnitt kommer uppsatsens frågeställningar om den etniska identiteten att besvaras. Avsnittet innehåller tolkningar, tankar om fortsatt forskning och slutsatser.

6.1 Kultur och etnisk identitet i integration

När det gäller upplevelsen av den svenska kulturen under första tiden i Sverige och medvetandet av den etniska identiteten och grupptillhörigheten framkom det i undersökningen att de flesta av våra respondenter tog till sig de redan i förväg bestämda normer och värderingar. Vi kan konstatera att vissa av respondenterna har funnit en balans mellan den bosniska och den svenska kulturen. Det i sin tur har bidragit att den etniska identiteten har fått en mer tydlig och precist position. Alla respondenterna är överens om sitt ursprung och accepterar att de aldrig kan vara något de inte är. De lever i två kulturer där lösningen behöver inte alltid vara att man ska välja den ena eller den andra, utan man kan blanda ihop de och ta det bästa från varje kultur. Man kan skapa sin egen kultur och sin egna etniska identitet som svensk-bosnisk. Vi har tidigare nämnt att identiteten är flexibel och påverkas av de olika sociala miljöer individen befinner sig i. Detta påstående har också visat sig i vår undersökning i jämförelse med det första tiden i Sverige och respondenternas syn på identiteten i nuvarande situation. De flesta bosnier som idag bor i Sverige och likaså respondenterna i denna undersökning har en kunskap om att de etniska skillnaderna kan leda till utanförskap och krig. Integrationen i det svenska samhället och bibehållandet av den etniska identiteten har inte varit ett problem för respondenterna.

De bosniska unga vuxna har lyckats att behålla sin etniska identitet trots samhällets oskrivna normer och värderingar där de oftast tilldelas en invandraridentitet. När man kommer till ett nytt land så dras man medvetet eller omedvetet till den etniska gruppen man anses tillhöra. Medlemmar i den etniska gruppen följer samma värderingar som med tiden ändras och omedvetet blir mer lika majoritetskulturen som de avgränsades ifrån i början. Respondenterna i undersökningen har varit med om detta och har gjort ett val som är att de flesta har skapat en ”jagkänsla” och format sitt eget sätt att leva i dagens mångkulturella Sverige. En viktig del av deras inträde i den svenska kulturen är föräldrarnas vilja att integreras när de kom till Sverige. Föräldrarna har varit en viktig faktor under den primära socialisationsprocessen för respondenterna samt under övergången till den sekundära socialisationen. Det är föräldrarnas

vilja och kamp som har underlättat för våra respondenter att lättare integreras i det svenska samhället samtidigt som de är fullt medvetna om sin etniska identitet. Att man ska lyckas i skolan och få ett bra arbete är en viktig del för respondenter.

Under undersökningens gång har vi stött på en intressant detalj angående det att en av våra respondenter vill flytta tillbaka till Bosnien. Detta är en ny och intressant synpunkt som visar att man kan lyckas att bo i ett land under en period utan att känna sig utanför. Man behåller en medveten distans till den nya kulturen för att man vill och kommer att flytta tillbaka. Det som händer för den etniska identiteten är att det skapas en liten bubbla som individen i frågan befinner sig i och enligt vår undersökning trivs med. Det samhället kan göra i detta fall är att acceptera det. Undersökningen förde bland annat en diskussion om hur rika våra respondenter egentligen är. Att kunna ha en etnisk identitet som har formats med hjälp av två kulturer är en ovärderlig känsla som respondenterna bär på. Framtiden med all det bagage som de har med sig är i Sverige för de flesta. Man kan säga att respondenterna är nöjda med det de är och det de anses vara i samhället.

6.2 Fortsatt forskning

Det är naturligt att när vi har fått våra frågor besvarade så har nya kommit upp. Det skulle vara intressant att träffa våra respondenter om tio år. Har framtiden ändrats för dem eller är det så som de sa till oss under intervjuerna? Att intervjua deras barn och barnens syn på den etniska identiteten är enligt oss intressant ur en sociologisk synvinkel, vilka skillnader och likheter skulle det finnas? En annan tanke till uppföljning skulle kunna vara att göra en undersökning om bosnier som har bott i Sverige men flyttat tillbaka till Bosnien. Hur har deras etniska identitet förändrats, vilka normer och värderingar har de kvar från den svenska kulturen? Det är några intressanta tankar som rör detta område.

6.3 Slutsatser

Utifrån denna undersökning och resultat kan man dra slutsatsen att människor blir en del av samhället samtidigt som de behåller sitt ursprung och sin etniska identitet. Det för att skapa eventuell stabil självkänsla. Tillsammans skapar människor en ny mer flexibel och anpassningsbar identitet som är en mix av två kulturer som de befinner sig i. Människor skapar sin egen bild av sig själva som i sin tur speglas i samhället.

7. LITTERATURFÖRTECKNING

Barth, Fredrik (1969) *Ethnic groups and boundaries: the social organization of difference*. London: Allen & Unwin.

Berger, L. Peter och Luckman Thomas (1998) *Kunskaps sociologi. Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström och Widstrand.

Borgström, Maria (1998) *Att vara mitt emellan. Hur spanskamerikanska ungdomar i Sverige kan uppfatta villkoren för sin sociokulturella identitetsutveckling*. Stockholm: Stockholm universitet. Pedagogiska institutionen.

Danemark, Berth; Ekström, Mats; Jacobsson, Liselott och Karlsson, Jan Ch. (1997) *Att förklara samhället*. Lund: studentlitteratur.

Deniz, Fuat och Perdikaris, Antonius (2001) *Ett liv mellan två världar. En studie om hur assyriska ungdomar som andra generations invandrare i Sverige upplever och hanterar sin livssituation*. Örebro: Örebro universitet. Institutionen för samhällsvetenskap.

Holme, I. Magne; Nilsson, Björn och Solvang B. Krohn (1997) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, Anna (2005) *Narrativ teori och metod. Med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lange, Anders och Westin, Charles (1981) *Etnisk diskriminering och social identitet, forskningsöversikt och teoretisk analys, en rapport från Diskrimineringsutredningen*. Stockholm: Liberförlag

Spännar, Christina (2001) *Med främmande bagage. Tankar och erfarenheter hos unga människor med ursprung i annan kultur eller det postmoderna främlingskapet*. Lund: Lunds universitet. Sociologiska institutionen

Stier, Jonas (2003) *Identitet: människans gåfulla porträtt*. Lund: Studentlitteratur.

Stier, Jonas (2004) *Kulturmöten: en introduktion till interkulturella studier*. Lund: Studentlitteratur.

Ålund, Alexandra (2000) "Etnicitetens mångfald och mångfaldens etnicitet: kön, klass, identitet och ras" i Olsson, Erik (red.) *Etnicitetens gränser och mångfald*. Stockholm: Carlssons.

Intervjuguide

Personens allmänna bakgrund

- Berätta om dig själv. Vem är du?
- Din barndom och uppväxt
- Förhållande till föräldrar
- Föräldrarnas förväntningar på personen under uppväxten

Emigrationen till Sverige

- Hur/när kom du till Sverige
- Varför just Sverige?
- Vad visste du om Sverige innan du kom?

Första tiden i Sverige

- Vad tyckte du om Sverige som land?
- Hur upplevde du den första tiden i Sverige?
- Vilka skillnader respektive likheter fanns det mellan din egen och den svenska kulturen, som du upplevde då?
- Hur blev det sedan?
- Samhällets förväntningar på personen första tiden i Sverige.
- Har du känt press från skolan eller media för att integreras?

Nuvarande situation

- Upplever de att det svenska samhället har några förväntningar på dem? Om ja, vilka?
- Vilka är deras förväntningar på det svenska samhället?

Umgängeskrets

- Vilka umgås personen mest med svenskar/bosnier och hur mycket?
- Hur bemöts personen och hur han själv betar sig i de bägge grupperna?
- Föräldrarnas umgängeskrets
- Har personen lättare att umgås med andra invandrare än svenskar? Varför?
- Relationen till föräldrarna, har den förändrats?
- Tidigare relationer, har de förändrats? Ser man på dem på ett annat sätt

Kultur

- Hur ser personen på de bägge kulturerna?
- Skillnader och likheter mellan det bosniska respektive svenska kulturen, hur och vad? (idag, efter 12,13 år)
- Hur ser de på det dubbla kulturtillhörigheten som de tillhör?

Identitet

- Hur ser personen sig själv, sin etniska identitet? Hur viktigt är det för honom/henne?
- Tror de att denna har förändrats under tiden? Om ja, vilka är orsaker?
- Hur tror personen att andra ser på honom/henne?
- Har din ursprungliga identitet påverkat din eventuella integrering?

Framtid

- Hur ser personen på sin framtid?
- Förväntningar. Vad händer om tio år i personens liv? Vad tror han/hon?

Populärvetenskaplig framställning

Vem är jag? Är jag svensk nu eller? Dessa frågor ställs oftast av personer som lever med en dubbel kulturtillhörighet. Sverige idag är ett mångkulturellt land där många olika etniska grupper och identiteter lever tillsammans. Att kunna balansera mellan två kulturer är ett sätt att både behålla sin egna etniska identitet men också samtidigt kunna passa in som en medlem av samhället och den svenska kulturen.

När en människa inträder i den nya kulturen så förstärker den och förtydliggör sin egen kultur och sin egna etniska identitet ännu mer. Detta sker eftersom man är rädd för vad den nya kulturen kommer att kräva av oss som nya medlemmar i den och vad den kommer att ge oss. Detta leder till att människor skapar etniska grupper där hemlandets kultur, normer och värderingar är huvudingredienser. Genom att individen integreras i det svenska samhället så förändras också den etniska identiteten. De etniska grupper som individer söker sig till eller slängs in av egen eller andras vilja ändrar sina normer och värderingar i och med att medlemmarna medvetet eller omedvetet integreras i samhället. Gamla traditioner förändras eller får en ny innebörd för medlemmarna av en etnisk grupp.

Hur man upplever mötet mellan olika kulturer och på vilket sätt påverkar den etniska identiteten inträdet i det svenska samhället är några intressanta frågor som man kan ställa sig. En annan relevant fråga är hur den etniska identiteten upplevs under den första tiden när man kommer som flykting till Sverige och hur samma människor upplever sin etniska identitet idag.

För genomförandet av undersökningen och att kunna ge svar på alla dessa frågor så valdes fyra bosniska unga vuxna som kom till Sverige när de var i tonåren. Eftersom de inte kom i kontakt med den svenska kulturen från första början visade sig att vissa av respondenterna såg en klar skillnad på de olika kulturerna och vissa såg inga skillnader alls. Det svenska språket är ett steg närmare majoritetskulturen och förändringen av den etniska identiteten. Eftersom den etniska identiteten är flexibel och påverkbar av de olika sociala sammanhang vilket i sin tur leder till att man börjar se sig själv i de båda kulturerna. Det är en identitetsprocess som sker både på en individuell och på en gruppnivå. De olika etniska grupperingarna visade sig inte vara så starkt inrotade i de bosniska flyktingarna det eftersom deras integrationsprocess skedde genom olika sociala institutioner så som skola och utbildning. Människans öppenhet och mottaglighet inför en ny kultur påverkar dess självbild och samhällets bild på en själv.

Slutsatser som har dragits genom undersökningen är att människor skapar och formar oftast med hjälp av samhället sin egen etnisk identitet. I denna undersökning anser sig respondenterna vara just en blandning mellan de två kulturerna. De har en bosnisk-svensk identitet. Att leva med en dubbel kulturtillhörighet ger utrymme till att rensa det som man själv anser som mindre bra och ta till sig det bästa av bägge kulturerna.

